

NEDERLANDSCHE BOEKHANDEL, De, boekhandel en uitgeverij, gesticht in 1892.

Aanleiding tot de oprichting waren de contacten die Max Rooses legde op de door hem en Jan Boucherij georganiseerde internationale bijeenkomst voor mensen werkzaam in het boekwezen (7 tot 9 augustus 1890, Antwerpen).

De eerste algemene vergadering van de toekomstige aandeelhouders had plaats op 16 december 1892 te Amsterdam, waarna de stichtingsakte (van de hand van Jan van Rijswijck) op 28 december door de notaris werd verleden. Het beginkapitaal bedroeg 50.000 frank, terwijl de eerste voorraad boeken werd overgenomen van boekenverkoper Gerard Nahon. De belangrijkste functies werden ingevuld door Nederlanders: de Fries L. Smeding (directeur), S. Warendorf (jr.), C.S. Schillemans, J.K. Tadema, en F. Bohn (administrateurs), Rooses en Jan Adriaensen (commissarissen), Nahon (procuratiehouder), Van Rijswijck (raadsman).

Het doel van de firma was het verspreiden van Nederlandstalige literatuur in Vlaanderen, aanvankelijk hoofdzakelijk gerealiseerd via de import uit Noord-Nederland. De Nederlandsche boekhandel vervulde hiermee een pioniersrol; het boekwezen in Vlaanderen stond toen nog in de kinderschoenen. Bij diverse Vlaamse congressen organiseerde de boekhandel een tentoonstelling van Nederlandstalige boeken gekoppeld aan de uitgave van een catalogus (zoals de *Catalogus Nederlandsche Taal- en Letterkunde* in 1896 en de *Algemeene Catalogus van Nederlandsche Boeken* uit Noord en Zuid in 1906). Vanaf 1896 gaf de Boekhandel de *Maandelijksche Boekenlijst* uit, in 1906 omgevormd tot *Letterkundig Overzicht van De Nederlandsche Boekhandel*. In 1901 werd een Gents filiaal geopend door Gerard van Oest.

De Boekhandel fungeerde van bij aanvang in mindere mate ook als uitgeverij, waarbij werk werd uitgegeven van onder meer Victor de Meyere,

Maurits Sabbe, Emmanuel de Bom, Prosper van Langendonck (1862-1920), Lode Baekelmans, Pol de Mont, Willem Gijssels en Jan van Nijlen. Niettemin bleef ze ook tijdens het interbellum hoofdzakelijk een importzaak van Nederlandse literatuur. Herman Oosterwijk, die in 1931 Smeding als directeur had opgevolgd, werd op zijn beurt van 1 januari 1934 af vervangen door Albert Pelckmans, de eerste Vlaamse directeur. Onder diens leiding nam de uitgeverij van De Nederlandsche Boekhandel een grote uitbreiding, onder meer doordat Pelckmans uitgeverij De Oogst overnam. Pelckmans bouwde het literair fonds uit en gaf onder meer werk uit van Maurice Gilliams, Albert van Hoogenbemt en Karel Jonckheere.

In 1953 nam De Nederlandsche Boekhandel de uitgeverij L. Opdebeek over en werd een schoolboekenuitgeverij opgericht die ook verschillende vaktijdschriften uitgaf. Onder invloed van de ideeën van professor Albert Dondeyne richtte Pelckmans in 1962 tevens de Uitgeverij Patmos op, die hoofdzakelijk religieuze en aanverwante werken uitgaf, terwijl in 1976 de uitgeverij Helios het licht zag, gericht op meer populaire uitgaven. Deze initiatieven tonen aan dat het literaire fonds van de Boekhandel vanaf 1945 een steeds minder belangrijk deel van het totaalpakket vormde, ten voordele van schoolboeken en wetenschappelijke werken. Enkel Guido Gezelle bleef sterk vertegenwoordigd via het in 1961 door Pelckmans opgerichte Gezelle-Genootschap.

Voor de V.B. belangrijke door De Nederlandsche Boekhandel uitgegeven werken zijn: de reeks *Mens en Tijd* onder leiding van Karel van Isacker, daarnaast *Dagboek van een zware tijd. Repressiejaren 44-50* van Lambert Swerts (1968), *Dagboek van mijn gevangenisleven* van Theo Brouns (1969), *Uit het archief Frans van Cauwelaert* van Reginald de Schryver (1971), *Geyl en Vlaanderen. Uit het archief van prof. dr. Pieter Geyl* van Pieter van Hees en Arie W. Willemsen (1973-1975), enkele werken van Edgard Delvo (zoals *Sociale collaboratie. Pleidooi voor een volksnationale politiek*, 1975) en *Van binnenuit bekeken. De herinneringen van een VU parlamentslid* van Evrard Raskin (1980). De Nederlandsche Boekhandel gaf ook de vierdelige *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte* (1963-1965) en de eveneens vierdelige *25 jaar Vlaamse Beweging 1914-1939* van Hendrik Elias (1969) uit. Andere wetenschappelijke publicaties zijn: *De Belgische Dagbladpers onder Duitse censuur 1940-44* (Els de Bens, 1973), *Hitler en het politieke lot van België* (Albert de Jonghe, 1972) en de reeks *België in de Tweede Wereldoorlog* (van de gelijknamige tv-uitzendingen).

In 1986 namen de zonen Jan en Rudi Pelckmans de uitgeverij van De Nederlandsche Boekhandel over. Ze werd omgedoopt tot Uitgeverij Pelckmans. Een voor de V.B. relevante sindsdien uitgegeven titel is onder meer *Het taboe van de kollaboratie* van L. van Roy (1987).

LITERATUUR: L. Simons, *Geschiedenis van de uitgeverij in Vlaanderen*, 2 dln., 1984-1987; – R. Pelckmans en L. Simons, *Overzichtscatalogus. Honderd jaar De Nederlandsche Boekhandel 1892-1992*, 1992.

GASTON DURNEZ* EN NICO WOUTERS